

ASPECTE CONCEPTUALE PRIVIND PRINCIPIUL TRANSPARENȚEI

Teodor CĂRNAȚ,
doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
Galina CHIVERI,
doctorand

Apariția și evoluția principiului transparenței se datorează evoluției cultului informației, care a influențat asupra difuzării informației de interes public. Din principiul transparenței putem determina conceptul că societatea civilă are dreptul de a cunoaște și a avea acces la informațiile de interes public, dreptul de a face parte din factorii de decizie ai statului, iar autoritățile publice au obligația de a divulga informația de interes public. Drepturile omului și democrația se exercită numai în condiții de transparență și, ca rezultat, principiul transparenței este un principiu indispensabil al unei societăți democratice.

Transparența este un fenomen complex, care în evoluția sa a depins de mai mulți factori de natură politică, economică, socială și culturală. El s-a extins odată cu extinderea democrației în a doua jumătate a secolului XX, după ce au fost adoptate primele declarații și convenții internaționale ce protejau drepturile omului.

În literatura de specialitate se cunosc patru perioade de dezvoltare a principiului transparenței: 1) Europa medievală timpurie, 2) Europa medievală târzie, 3) sfârșitul secolului XVIII – mijlocul secolului XIX și 4) secolul XX până în prezent.¹ Însă, ideile de bază referitoare la acest principiu le găsim în Grecia, unde cetățenii aveau dreptul de a participa la viața politică, la guvernare și la procesul decizional.²

De unii autori transparența este văzută drept o cerință elementară a democrației, un instrument prin care alegătorii intervin în procesul de guvernare și supraveghează acțiunile autorității, o modalitate de prevenire a corupției sau abuzurilor.³

Dicționarul Explicativ al Limbii Române definește termenul *transparență* drept proprietate a unor corpuri sau a unor medii de a fi transparente, prin care se poate vedea limpede conturul și detaliile obiectelor aflate în partea opusă.⁴

În aspect juridic, transparența este mediul care permite accesul total al publicului privind activitatea, practicile autorităților publice.⁵ Fenomenul transparenței mai este conturat drept mod de lucru, principiu al unor conducători sau organe conducătoare de a face cunoscută public, în permanență, întreaga lor activitate.⁶

Transparența este abilitatea de a pune la dispoziția publicului informații relevante și la timp cu privire la activitățile desfășurate de guvernare.⁷

Transparența reprezintă punctul de intersecție a dreptului publicului de a cunoaște și a dreptului individului la viață privată.⁸

Din definițiile expuse putem deduce următoarele elemente ale transparenței: dreptul cetățenilor de a avea acces la informația publică; dreptul cetățenilor de a participa la procesul decizional; informația publică (care prezintă interes pentru cetățeni și trebuie să fie accesibilă, obiectivă, veridică și completă); transparența – mod de lucru al tuturor autorităților publice sau instituțiilor publice de a face publică activitatea lor.

Din toate aceste elemente pe care le-am dedus anterior, conceptul principiului transparenței se bazează pe două: dreptul cetățenilor de a participa la procesul decizional; dreptul cetățenilor de a avea acces la informația publică.

Dreptul cetățenilor de a participa la procesul decizional se exercită prin drepturile electorale, participarea la referendum, care se realizează prin două forme: activă și pasivă.⁹

Participarea pasivă a cetățenilor la procesul decizional include exercitarea dreptului la vot, iar participarea activă presupune: implicarea directă în politică, asocierea în partide politice, participarea directă în cadrul alegerilor, înaintarea propunerilor sau proiectelor de interes public.

Dreptul cetățenilor de a avea acces la informația publică, și anume – la informațiile cu privire la deciziile, politica și acțiunile guvernării. Prin informația de interes public se înțelege orice informație care rezultă din activitățile unei autorități publice sau instituții publice.

Atât dreptul cetățenilor de a participa la procesul decizional, cât și dreptul cetățenilor de a avea acces la informația publică, au acoperire constituțională.

Articolul 34 din Constituția Republicii Moldova¹⁰ prevede că nu poate fi îngădit dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public. Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes

personal, iar mijloacele de informare publică, de stat sau private sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. Mijloacele de informare publică nu sunt supuse cenzurii.

Articolul 37 din Constituție garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspândirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, la condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic. Tăinuirea sau falsificarea informațiilor despre factorii ce sunt în detrimentul sănătății oamenilor se interzice prin lege.

Articolul 65 din Constituție stabilește că ședințele Parlamentului sunt publice și că Parlamentul poate hotărî ca anumite ședințe să fie închise. În același timp, art.76 cu privire la intrarea în vigoare a legii declară că legea se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei. Nepublicarea legii atrage inexistența acesteia. Art.117 al Constituției stipulează caracterul public al dezbaterilor judiciare; astfel, în toate instanțele judecătorești ședințele de judecată sunt publice. Judecarea proceselor în ședință închisă se admite numai în cazurile stabilite prin lege, cu respectarea tuturor regulilor de procedură.

În scopul asigurării accesului la informație, Constituția Republicii Moldova reglementează o anumită categorie de drepturi și libertăți ale omului, cum sunt libertatea conștiinței, libertatea opiniei și exprimării, libertatea creației. Fiecărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. Însă, libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie. Sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și la alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.

Voința poporului constituie baza puterii de stat. Voința poporului se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. În același timp, Constituția Republicii Moldova garantează cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot dreptul de a fi aleși.¹¹

Cetățenii au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezen-

tanții lor; la rândul său, oricărui cetățean i se asigură accesul la o funcție publică.

Pentru a-și exprima opiniile, viziunile, ideile, cetățenii se pot întruni în mitinguri, demonstrații, manifestări sau orice altă întrunire. Mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte demonstrații sunt libere și pot fi organizate numai în mod pașnic.¹²

Cetățenilor Republicii Moldova le este garantată libera asociere în partide și în alte organizații social-politice. La rândul lor, partidele politice și organizațiile social-politice vor contribui la definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor.¹³

În concluzie putem menționa că principiul transparenței este fundamentul pe care se construiește o societate deschisă și democratică. Prin acest principiu societatea civilă își realizează dreptul de a cunoaște și a avea acces la informațiile de interes public, precum și asupra activității autorităților publice. În rezultatul realizării acestui drept, societatea civilă poate spori gradul de transparență a autorităților publice, perfecționarea și dezvoltarea mecanismelor pentru implementarea principiului transparenței.

Note:

¹ *A se vedea:* K.Faulks. *Citizenship*. – London, Routledge, 2000, p.17.

² *A se vedea:* J.Boardman. *Cambridge ancient history*. – Cambridge: University Press, 1924, p.210.

³ *A se vedea:* D.Oancea, B.Diaconu. *Transparența și avatarurile ei*. www.csr-romania.ro.

⁴ www.dictionaronline.eu

⁵ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*. – București: Univers Enciclopedic, 1998.

⁶ www.dictionaronline.eu

⁷ *A se vedea:* J.Bertók. *Public sector transparency and accountability: making it happen*. – Danver, OECD Publishing, 2002, p.7.

⁸ *A se vedea:* W.Richard, R.E. Oliver, Oliver. *What is transparency?* New-York, McGraw-Hill Professional, 2004, p.x.

⁹ *A se vedea:* J.M. Fendrich. *Ideal Citizens: The Legacy of the Civil Rights Movement*. – New York: SUNY Press, 1993, p.108.

¹⁰ Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.

¹¹ *Ibidem*, art.38.

¹² *Ibidem*, art.39.

¹³ *Ibidem*, art.41.